

# **MINDER GELD; GROTERE KLASSEN**



**MANJA SMITS**  
**SP-Tweede Kamerlid**  
**November 2010**



# INHOUD

<b>Inleiding</b>	<b>7</b>
<b>1. Opzet van het onderzoek</b>	<b>9</b>
<b>2. Resultaten</b>	<b>11</b>
<b>2.1. Betrokkenheid directeuren en schoolbesturen</b>	<b>11</b>
<b>2.2. Gevolgen voor het onderwijs</b>	<b>12</b>
<b>3. Conclusie en aanbevelingen</b>	<b>15</b>
<b>Bijlage 1 Enquête basisschooldirecteuren</b>	<b>17</b>
<b>Bijlage 2 Kamervragen SP over bezuinigingen</b>	<b>19</b>



## INLEIDING

In het najaar van 2009 besloot het kabinet Balkenende IV tot forse bezuinigingen op het basisonderwijs. Omdat elders op de begroting tekorten dreigden, werd voorgesteld om vanaf 2010 te korten op de middelen die het basisonderwijs ontvangt voor bestuur en management. In 2010 zou deze bezuiniging 36 euro miljoen bedragen, vanaf 2011 90 miljoen per jaar.

In een Kamerdebat in oktober 2009 verzekerde staatssecretaris Dijkema (PvdA) dat de bezuinigingen niet ten koste hoefden te gaan van de leerlingen en leraren. Dit afdwingen bij de scholen wilde zij echter niet. Dat zou in strijd zijn met de financieringswijze van de scholen, de zogenaamde lumpsum.<sup>1</sup> In dit financieringsmodel bepalen de schoolbesturen zelf waar ze hun geld aan uitgeven. Invloed op welke keuzes die scholen vervolgens maken, heeft de regering niet.

Onze vrees was dat de bezuinigingen niet vooral het management van de scholen zouden gaan treffen, maar rechtstreeks terecht zouden komen in de klaslokalen. Het basisonderwijs heeft niet veel onnodige managementlagen, en op de plekken waar die wel zijn, vermoedden we dat de bestuurders zichzelf niet weg wilden sturen. We dienden daarom een voorstel in om de bezuinigingen van tafel te krijgen. Dat voorstel kreeg helaas geen steun van de meerderheid van de Tweede Kamer.<sup>2</sup>

Vlak voor de zomervakantie (2010) besloot de SP-fractie bij een aantal scholen te gaan hoe de zaken ervoor stonden. Scholen maakten zich klaar voor het komende schooljaar. De begrotingen werden door de schoolbesturen sluitend gemaakt. Voor ons was dat hét moment om de mensen in de scholen op te zoeken met één centrale vraag: Gaan de bezuinigingen ten koste van de situatie in de klas? Op onze oproep reageerden 169 werknemers – vooral schoolleiders – van basisscholen; 151 reacties zijn verwerkt in dit verslag. De conclusie is helder: op deze scholen leidt de bezuiniging niet tot minder management, maar juist tot grotere klassen.<sup>3</sup> Dat is niet alleen anders dan de regering ons toezegde, het is ook om je voor te schamen. Het staat in schril contrast met alles wat partijen hebben beloofd over investeren in het onderwijs.

Dank aan alle mensen in de scholen die ons van informatie hebben voorzien.



Manja Smits  
SP-Tweede Kamerlid

<sup>1</sup> Zie: Algemeen overleg over de 2e voortgangsrapportage kwaliteitsagenda primair onderwijs, 27-10-2009. Kamerstuk 31293 nr. 63.

<sup>2</sup> Het voorstel werd ingediend samen met D66 en de VVD. Voor stemden ook GroenLinks, Lijst Verdonk, Partij voor de Dieren, PVV en SGP. Tegen stemden de ChristenUnie, PvdA en CDA. Kamerstuk 32123 VIII nr. 37.

<sup>3</sup> Zie Bijlage 2 voor Kamervragen van 18 oktober 2010.

# 1. OPZET VAN HET ONDERZOEK

Voor dit onderzoek is een korte vragenlijst gemaakt, die bestond uit negen vragen, deels open, deels meerkeuze. De vragenlijst is ontwikkeld door de SP-Tweede Kamerfractie. De vragenlijst is terug te vinden in de bijlage. De enquête is uitgevoerd in mei 2010.

Voor de enquête zijn respondenten van ons eerdere onderzoek 'De leraar aan het woord' – allen werkzaam in het basisonderwijs – aangeschreven. De mensen die in dat eerdere onderzoek hebben aangegeven te willen meewerken aan toekomstige onderzoeken, hebben een mail gekregen; dat waren ongeveer 200 leraren. Daarnaast zijn nog 300 willekeurig gekozen schooldirecteuren aangeschreven met het verzoek de enquête in te vullen. Dit verzoek is ook gedaan aan de scholen die de vaste Kamercommissie hebben gemaïld om hun zorgen te uiten over de bezuinigingen, dit waren er ongeveer 20.

In totaal is de enquête ingevuld door 169 mensen. Alle respondenten hebben de vragenlijst ingevuld op internet. Alleen de enquêtes die zijn ingevuld door schoolleiders, bestuurders of beleidsmedewerkers van het schoolbestuur, zijn verwerkt in het huidige rapport. Dat waren er 151 – 131 afkomstig van schoolleiders van een basisschool, 12 afkomstig van mensen van het bovenschools bestuur en 8 afkomstig van beleidsmedewerkers bij een schoolbestuur. Buiten de analyse gelaten zijn de antwoorden van 16 respondenten die leerkracht of klassenassistent zijn zonder dat ze daarnaast als schoolleider of bestuurslid werkzaam zijn. Dit geldt ook voor de antwoorden uit twee enquêtes van respondenten waarvan één in het buitenland werkzaam is en de ander inmiddels is ontslagen. De scholen waar de 151 respondenten werkzaam zijn, zijn in totaal aangesloten bij 110 verschillende schoolbesturen. De respondenten komen uit het hele land.

De resultaten zijn aangevuld met citaten uit de antwoorden op de open vraag.





## 2. RESULTATEN

### 2.1. Betrokkenheid directeuren en schoolbesturen

Zoals in de opzet al beschreven, zijn alleen de uitkomsten van de enquêtes van respondenten die betrokken zijn bij schoolleiding of beleid in de analyse meegenomen. Het merendeel van deze respondenten was schoolleider.

**Tabel 1. Functie respondenten (n=151)**

Schoolleider	87%	131
Lid schoolbestuur	8%	12
Beleidsmedewerker schoolbestuur	5%	8

Twee derde van de schoolleiders en bestuurders weet hoeveel er bezuinigd moet worden. Hierbij valt op dat de groep respondenten die dit niet weet, geheel uit schoolleiders bestaat.

**Tabel 2. Bekendheid met bedrag bezuiniging (n=151)**

Ja	66%	100
Nee	34%	51

Het overgrote deel van de respondenten die bekend zijn met het bedrag (n=100) is betrokken bij het besluit over hoe er bezuinigd moet worden. Ook hier zijn de respondenten die er niet bij betrokken zijn schoolleiders, dus geen leden van het bovenschools bestuur.

**Tabel 3. Betrokkenheid bij besluit over uitvoering bezuinigingen (n=100)**

Ja	88%	88
Nee	12%	12

*'Ik vind de bezuiniging op bestuur en management begrijpelijk. Maar door de onderwijsvreemde medewerkers vindt de bezuiniging voornamelijk plaats in de scholen. Het bestuursbureau, hebben wij als directeuren bedongen, hebben ook hier de tijdelijke aanstellingen opgezegd en er vindt geen herbezetting plaats voor Bapo en compensatieverlof. In ieder geval iets.'*

*'Alleen het bezuinigen op het bestuur- en managementbudget kost mijn bestuur al €113.000. Door de verzelfstandigingstrajecten is bovenschoolmanagement een welhaast noodzakelijk kwaad geworden. Immers een uit vrijwilligers bestaand bestuur wil een neutraal, deskundig aanspreekpunt in de vorm van een bovenschools directeur. Nu bijna ieder bestuur het bovenschools management heeft ingericht, worden de middelen daarvoor afgepakt.'*

## **2.2. GEVOLGEN VOOR HET ONDERWIJS**

De gevolgen van de bezuinigingen zijn groot. Zo zegt 88% van de respondenten dat zij de gevolgen in de school merken.

**Tabel 4. Zijn de gevolgen van de bezuinigingen te merken binnen de school? (n=151)**

<b>Ja</b>	88%	132
<b>Nee</b>	3%	5
<b>Weet niet</b>	9%	14

*'Het getuigt van zeer weinig inzicht als men deze bezuiniging doorvoert en dan denkt dat dit niet ten koste gaat van de grootte van de klassen. Er zijn immers al lang verplichtingen aangegaan betreffende bovenschools management, die niet zomaar teniet gedaan kunnen worden. Het kan dus niet anders of de bezuiniging wordt op de scholen afgewenteld.'*

Binnen de groep die aangeeft dat de gevolgen binnen de school zijn te merken (132 respondenten) zegt 67% dat de bezuinigingen leiden tot minder leerkrachten. Op meer dan de helft van de scholen van deze respondenten worden de klassen groter en zijn er direct minder middelen beschikbaar om onderwijs te geven. Onderwijsondersteuning zal op ruim een derde van deze scholen minder worden. Slechts 28% van de respondenten zegt dat er mensen zullen verdwijnen bij het bovenschool bestuur; bij nadere bestudering blijkt dat het hierbij om 27 verschillende besturen gaat, ongeveer 25% van het totaal aantal besturen dat via de respondenten vertegenwoordigd is.

**Tabel 5. Gevolgen bezuinigingen (meerdere antwoorden mogelijk) (n=132)**

<b>Minder leerkrachten</b>	67%	89
<b>Grotere klassen</b>	58%	76
<b>Minder middelen beschikbaar om onderwijs te geven</b>	52%	69
<b>Minder onderwijsondersteuners (conciërges, administratieve kracht)</b>	33%	44
<b>Minder mensen bij het bovenschools bestuur</b>	28%	37
<b>Anders, namelijk</b>	16%	21
<b>Geen mening</b>	1%	1

De respondenten die invulden 'Anders, namelijk' noemen de volgende zaken waarop bezuinigd wordt: nascholing (5 keer), interen op de reserves (4 keer), gebouwen en lesmateriaal (3 keer), zorg (2 keer), innovatie (1 keer), stagiaires (1 keer); 2 keer werd 'Anders, namelijk' zonder verdere specificatie aangevinkt. In drie gevallen ligt de uitwerking nog bij de scholen.

*'Voor een klein schoolbestuur, dat toch probeert in zes dorpen een kleine school open te houden (twee hoofd- en vier nevenvestigingen) komen dit soort maatregelen keihard aan. In relatie met de terecht gestelde hoge kwaliteitseisen kan dit uiteindelijk sluiting van een school betekenen of leiden tot een onverantwoorde belasting van het personeel (ondersteuning, leerkracht, management).'*

*'Door de bezuinigingen moet ik als directeur allerhande nevenklussen doen (vuilnis e.d.). De schoonmaak wordt minder. Er komen drie leerjaren bij 1 leerkracht, dat heeft een groot effect op de instructie. Het werk wordt er op deze manier niet leuker op. Er moet steeds meer, alles volgens regels en hokjes en je krijgt er minder middelen voor terug. De leerkrachten hebben heftige (en prachtige) banen. Maar administratie moet niet belangrijker worden dan lesgeven!'*

De mensen die denken dat de gevolgen van de bezuiniging in school te merken zijn is ook gevraagd of zij denken dat door deze bezuinigingen de kwaliteit van het onderwijs zal worden aangetast. Ruim 90 procent denkt van wel.

**Tabel 6. Aantasting kwaliteit van het onderwijs door de bezuinigingen (n=132)**

<b>Ja</b>	92%	122
<b>Nee</b>	5%	6
<b>Geen mening</b>	3%	4

*'De werkdruk voor leerkrachten, directeuren en bovenschoolse directeuren is enorm groot. Er wordt steeds meer gevraagd voor hetzelfde of zelfs minder geld. Dat is erg lastig. Hierdoor komt de kwaliteit onder druk te staan. Kwaliteit wordt steeds meer afhankelijk van de drive en betrokkenheid van de mensen, terwijl de voorwaarden meer gewaarborgd zouden moeten zijn.'*

*'Belachelijke bezuiniging die er in oktober/november 2009 is doorgedrukt, met als gevolg nu grote moeite te hebben met invulling formatie volgend schooljaar. Afschaffen dus, zeker als alle partijen roepen, dat ze onderwijs belangrijk vinden!'*



### 3. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

De bezuinigingen die het kabinet Balkenende IV heeft doorgevoerd op bestuur en management blijken wel degelijk ook ten koste van de situatie in de klas te gaan. In een onderzoek onder een beperkt aantal scholen bleek bij een groot aantal van deze scholen de bezuinigingen te leiden tot grotere klassen, minder leerkrachten om onderwijs te geven en minder ondersteuning op school. Op de post waar deze bezuiniging voor bedoeld was lijken er minder klappen te vallen: bij slechts een kwart van de ondervraagde scholen verdwijnen bij het bestuur en management banen. 92% van de ondervraagde directeuren vreest dan ook dat de kwaliteit van het onderwijs achteruit zal gaan door deze bezuinigingen.

Hoewel de toenmalig staatssecretaris beloofde dat de bezuinigingen niet in de klas terecht zouden komen, gebeurt dat dus wel. Dat is precies waar de partijen die tegen de bezuinigingen stemden, bang voor waren. Door geen eisen te stellen aan de schoolbesturen, kunnen zij nu zelf beslissen waar ze het geld vandaan halen.

#### AANBEVELINGEN

- De bezuinigingen op het basisonderwijs worden ongedaan gemaakt.
- Er moet onderzoek komen naar hoeveel procent van het budget van scholen maximaal besteed mag worden aan zaken die niet direct in de klas te voelen zijn (zoals management en bureaucratie).



# BIJLAGE 1

## ENQUÊTE BASISCHOOLEDIRECTEUREN

### Vragenlijst

#### 1. Wat is uw functie?

- Directeur
- Leerkracht
- Anders

#### 2. In welke plaats (gemeente) staat uw school?

---

#### 3. Onder welk bestuur valt uw school?

---

#### 4. Weet u hoeveel het bestuur van uw school moet bezuinigen?

- Ja (ga naar vraag 5)
- Nee (ga naar vraag 6)

#### 5. Hoeveel moet het bestuur van uw school bezuinigen?

---

#### 5a. Bent u betrokken bij het besluit op welke manier deze bezuinigingen uitgevoerd worden?

- Ja
- Nee

#### 6. Merkt u in de school de gevolgen van de bezuinigingen?

##### Nee (U bent klaar met de enquête)

- Ja (ga naar vraag 7)
- Weet ik niet (U bent klaar met de enquête)

**7. Bij mij op school gaan de bezuinigingen leiden tot: (meer antwoorden mogelijk)**

- Grotere klassen
- Minder leerkrachten
- Minder middelen beschikbaar om onderwijs te geven
- Minder mensen bij het bovenschools bestuur
- Minder onderwijsondersteuners (conciërges, administratieve kracht)
- Anders, namelijk
- Geen mening

**8. Verwacht u dat de bezuinigingen de kwaliteit van het onderwijs zullen aantasten?**

- Ja
- Nee
- Geen mening

**9. Wilt u nog iets toelichten?**

---

---

---

---

---



## BIJLAGE 2

# KAMERVragen SP OVER BEZUINIGINGEN

### Kamerstuk 2010Z14941

Vragen van het lid Smits (SP) aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over financiële problemen op basisscholen door bezuinigingen vanuit het rijk (ingezonden 18 oktober 2010).

#### Vraag 1

Wat is uw reactie op het artikel “Scholen raken in de knel, Lucas komt 2,5 miljoen tekort” over aankomende tekorten in het basisonderwijs?

#### Vraag 2

Deelt u de analyse dat de genoemde problemen direct gevolg zijn van de bezuiniging van negentig miljoen euro van vorig jaar op het bestuur en management van basisscholen en de bezuiniging op de groeiregeling? Zo nee, waar komt dan het tekort vandaan?

#### Vraag 3

Deelt u de mening dat het ten koste gaat van de onderwijskwaliteit wanneer door bezuinigingen op het basisonderwijs leerlingen in grotere klassen komen te zitten, geen muziekles meer krijgen, geen remedial teaching meer krijgen, er geen speciale klassen meer zijn voor leerlingen met een voorsprong of achterstand, en mogelijk ook vakdocenten zoals gymleraren moeten verdwijnen? Zo nee, waarom niet?

#### Vraag 4

Zijn u nog meer scholen bekend die zich door uw bezuinigingen op het management en op de groeiregeling genoodzaakt zien te snijden in het primair onderwijsproces?

#### Vraag 5

Deelt u de mening dat het onacceptabel is dat door bezuinigingen op het management leerlingen in grotere klassen komen te zitten, geen muziekles meer krijgen, geen remedial teaching meer krijgen, er geen speciale klassen meer zijn voor leerlingen met een voorsprong of achterstand, en mogelijk ook vakdocenten zoals gymleraren moeten verdwijnen? Zo nee, waarom vindt u deze verschraving van het onderwijs acceptabel? Zo ja, bent u bereid de bezuiniging van negentig miljoen euro per direct ongedaan te maken? Zo nee, waarom niet?

<sup>4</sup> Algemeen Dagblad, “Scholen raken in de knel, Lucas komt 2,5 miljoen tekort”, 13 oktober 2010.



SP  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag  
[www.sp.nl](http://www.sp.nl)